

POVEȘTEA
A DOI MARTIRI
ROMÂNI

VASILE AFTENIE
TIT LIVIU CHINEZU

VASILE AFTENIE

episcop martir al credinței

1899-1950

*„Credința nu e o cămașă
pe care o îmbraci dimineața și o lași seara”*

CREDINȚA: EROISMUL UNEI ATITUDINI?

În momentele grele ale istoriei se poate constata ceva interesant. Răul și personificările sale se revarsă cu mai multă furie împotriva acelor oameni care din vreme le recunosc intrigile și se mobilizează pentru rezistența împotriva lor. În mod paradoxal, istoria tragică a României de după 1945, sub comunism, va consemna, în același timp cu distrugerile morale, și epopeea unei generații de o luciditate și un curaj ieșite din comun. Această spiță, față de care teroarea a fost fără milă, a fost alcătuită din oameni care, desigur, s-au opus Răului, dar i-au ajutat și pe semenii lor pentru a nu le fi răpite dragostea de adevăr și setea de libertate. În această generație eroică s-a regăsit și figura mai puțin cunoscută a unui episcop greco-catolic.

Episcopul se numea Vasile Aftenie și se născuse la 14 iulie 1899 în Lodroman, comuna Valea Lungă, astăzi în județul Alba. A fost al treilea născut din cei cinci copii ai unei familii de țărani români și singurul dintre frați trimis la școli înalte. El va urma clasele primare la școala parohiei din satul natal, apoi va primi o bursă din partea Mitropoliei de la Blaj, frecventând cursurile Gimnaziului superior greco-catolic „Sfântul Vasile cel Mare”. Tinerețea îi va fi marcată de Primul Război Mondial, la care va participa ca soldat al Monarhiei austro-ungare, pe fronturile din Galiția și Italia. Din această cauză va termina liceul la „fără frecvență”, în timpul permisiilor militare, iar examenul de bacalaureat îl va susține într-o sesiune particulară, în primăvara anului 1918.

Inspirat de modelul preoțesc pe care Școala Ardeleană¹ l-a consacrat prin slujirea în favoarea nației, Vasile Aftenie va decide, în toamna anului 1919, să intre în seminarul

¹ Curent iluminist, dar de matrice creștină, născut sub auspiciile Blajului greco-catolic, din care au făcut parte și Gheorghe Șincai, Petru Maior, Samuil Micu, toți preoți greco-catolici.

+ Episcop Vasile Aftenie

de la Blaj. Va fi trimis de îndată la Roma, ca bursier la Colegiul Grec, și va urma cursurile Ateneului Pontifical *De Propaganda Fide*. Aici, șase ani mai târziu, va obține titlul de doctor în teologie, în același loc unde primii bursieri români din secolul al XVIII-lea au descoperit rădăcinile limbii pe care o vorbeau. La fel ca predecesorii săi, Vasile Aftenie se va întoarce în patrie, ducând cu sine, alături de diplomele sale, referințe excelente: „cu adevărat evlavios, conștient de măreția preotului și a misiunii sale, serios, cu un caracter echilibrat, respectuos față de autorități, muncitor“.

Sfințit preot, la 1 ianuarie 1926 în catedrala din Blaj, de mitropolitul Vasile Suci (1873-1935), unul dintre valoroșii urmași ai episcopului Inocențiu Micu-Klein, Vasile Aftenie va deveni profesor și prefect de studii în Seminarul teologic. În 1934 va fi numit protopop la București și paroh al unei comunități greco-catolice răspândite în tot orașul, însă numai cu un singur lăcaș de cult, pe Strada Polonă. El va face primii pași în organizarea structurii pastorale greco-catolice din teritoriul Vechiului Regat. Credincioșii – originari din Ardeal și într-un număr în continuă creștere, majoritatea funcționari, mici meseriași sau muncitori care, după Primul Război Mondial, căutau un salariu mai bun în capitala României întregite – erau expuși pierderii reperelor credinței prin dezrădăcinare. Vasile Aftenie se va regăsi rapid în noua postură și se va lăsa condus de experiența omului crescut la țară, făcând uz de simțul realității imediate. Considerându-se „căsătorit sufletește cu Biserica“, va reuși să vadă realizarea mai multor proiecte, printre care s-a numărat și începutul construirii unui al doilea lăcaș de cult la București, pe strada Acvila colț cu Strada Sirenelor.

În 1938 este numit consilier episcopal, iar în anul următor, rector al Academiei Teologice din Blaj. Aici îl va găsi numirea sa ca episcop auxiliar al mitropolitului și vicar general pentru București și teritoriul Vechiului Regat. Numirea lui Vasile Aftenie a fost o premieră în istoria Bisericii Greco-Catolice, care avea în sfârșit un episcop permanent în capitala României. Sfințit episcop în sărbătoarea Înălțării Domnului, la 6 iunie 1940, va celebra Sfânta Liturghie în mijlocul credincioșilor bucureșteni două săptămâni mai târziu și se va instala într-o reședință pe strada Batiște, la numărul 39.

La sfârșitul verii aceleiași an, o parte din teritoriul Transilvaniei va fi cedată Ungariei, ca urmare a Arbitrajului de la Viena. Sudul țării și Capitala vor primi valuri de români pribegi, în favoarea cărora Vasile Aftenie nu va pregeta să se dedice. Va profita de orice întâlnire cu credincioșii pentru a-i ajuta să nu-și piardă cumpătul, ducând tuturor

Fiul lui Petru Aftenie și negația n. Lita, ultimul domiciliu în str. Polona nr. 48, asupra celor întrebate deslav. următoarele:

mângâierea credinței și în anii grei ai războiului care au urmat. Rapoartele sale către Blaj păstrate în arhive vorbesc despre bucuriile și greutățile acelor vremuri. În memoria colectivă a rămas felul episcopului de a-i căuta pe oameni prin simplitate, franchețe și voie bună, care i-au atras stima generală.

După instalarea guvernului Petru Groza, în 1945, va începe ascensiunea comunismului în România și realizarea strategiei staliniste de distrugere a libertăților. Vor fi ani grei, de lipsuri și multe șicane, pe care episcopul Aftenie îi va trăi în continuare aproape de credincioșii săi, vizitând închisorile pline, încurajându-i și asigurându-i pe toți de susținerea Bisericii. După alungarea regelui Mihai I, episcopul va simți direct rigorile și ostilitatea regimului față de Biserica sa. Este urmărit aproape în permanență, iar pe 1 februarie 1948 este evacuat din reședință. În septembrie 1948, statul comunist îi va demite abuziv din funcție pe patru dintre episcopii greco-catolici. Se spera astfel ca, prin menținerea în funcție doar a lui Vasile Aftenie și a lui Iuliu Hossu, presiunile asupra lor să aibă efectul părăsirii credinței catolice. În 11 octombrie 1948, episcopul Aftenie se va întâlni ultima oară cu ministrul cultelor, Stanciu Stoian. Ministrul comunist îl va concedia, spunându-i în mod peremptoriu: „Vă rog, în interesul Preasfinției Voastre, să faceți cât mai degrabă trecerea la Biserica Ortodoxă.“

*

Evaluându-și adversarii, regimul sovietic și țările sale satelite considerau Biserica Catolică un instrument al „imperialismului american“. În România devenită comunistă, prezența Bisericii Române Unite cu Roma, cu aceleași forme rituale ca acelea ale Bisericii Ortodoxe, devenea incomodă. Deși slujise fără rezerve cauza demnității românești în Ardeal, Biserica Greco-Catolică a fost lichidată fără scrupule printr-un decret-lege în 1948, tocmai în ziua în care România sărbătorea treizeci de ani de la unirea Transilvaniei cu Țara. Regimul voia controlul exclusiv al conștiințelor, iar strategia pentru a lichida Biserica Unită a fost organizarea unei campanii de semnături printre credincioșii acesteia în favoarea „revenirii“ la ortodoxie și pentru preluarea tuturor bisericilor greco-catolice.

Într-o etapă inițială a scenariului „unificării“, episcopul Aftenie va reuși să ajungă la cei 36 de preoți greco-catolici timorați, aduși de regim la București pentru festivitatea

1. Când și în ce împrejurări ați cunoscut pe avocatul dl. Bărcănescu în timpul și în ceea ce privește relația sa cu doamna?

„revenirii” lor în Biserica Ortodoxă. „Unii dintre ei” – își amintea episcopul – „au început să plângă și să-mi povestească toate vexațiile la care au fost supuși: ademeniri, amenințări, percheziții, dețineri etc.; totul a fost încercat de emisarii Guvernului pentru a-și ajunge scopul.” Documentele descoperite în ultimii ani relatează drama acelei agresiuni morale petrecute sub presiunea Securității. Parodia unificării Bisericii Unite cu Roma cu Biserica Ortodoxă s-a petrecut, prin urmare, sub auspiciile puterii ateiste, devenită peste noapte teolog de ocazie pentru a-și atinge scopurile și a-i diviza și mai mult pe români.

Strategia minimalizării diferențelor dintre confesiuni a fost folosită pentru a scuza slăbiciunea omenească și a justifica trecerea la altă Biserică. Credița nu este însă o obsesie intelectuală, nu este un capriciu de conștiință, la fel cum nu este nici simpla identitate culturală a nașterii într-un loc anume. Nu numai că nu s-a rezolvat profunda criză de conștiință a semnatarilor timorați ai „reunificării” cu Ortodoxia, dar s-au pus bazele unui control al regimului asupra vieții multor oameni complexați sub povara vinovăției. Sub pretextul unei simple schimbări de jurisdicție în „reunificarea” cu Ortodoxia, multe suflete s-au expus în timp pierderii simțului interior și liber consimțit al credinței, limitându-se la o apartenență formală (tradițională!) care, peste ani, i-a sărăcit sufletește și moral.

*

Pe fundalul acestei tragedii, în noaptea de 28 spre 29 octombrie 1948, episcopul Aftenie va fi ridicat din locuința sa din București, împreună cu parohul Tit Liviu Chinezu. Conducându-l în arestul Ministerului de Interne, alături de ceilalți episcopi, va fi închis apoi în lagărele de la Dragoslavele și de la Căldărușani. Pe 25 mai 1949 va fi readus la Ministerul de Interne, unde se vor face asupra lui presiuni, în speranța de a-l determina să treacă la Biserica Ortodoxă. Neputând să-l înfrângă, pentru a-l obliga să cedeze, Securitatea a încercat să-l implice pe episcop într-un complot imaginar montat împotriva Statului. Arhivele fostei Securități consemnează anchetele la care va fi supus Vasile Aftenie, până în primăvara anului următor. În dosarul său de anchetă este amintit faptul că, în 25 martie 1950, suferă un accident vascular cerebral care îl va lăsa pe jumătate paralizat. Nemaifiind apt pentru anchetări, este transferat la spitalul penitenciarului Văcărești. Aici episcopul va deceda în noaptea de 9 spre 10

*După cât mi s-au amintit s-au
amintit pe la farsina anului 1945 sau
pe la începutul lui 1946, când s-a mutat
de la Blaj la București. În calitatea mea*

mai 1950, iar a doua zi va fi înmormântat clandestin în cimitirul Bellu catolic din București. În 12 mai 2010, când autoritatea Bisericii a dispus deshumarea osemintelor lui, s-a constatat că Vasile Aftenie fusese înmormântat cu o haină care avea gulerul preoțesc alb, de celuloid, ceea ce confirmă faptul că murise în veșmintele proprii, deci în perioada anchetării.

Deși tăinuirea morții unui „dușman al poporului“ făcea parte din strategia repressiunii, vestea decesului episcopului a parvenit lumii din afară. Mulți ani, pe crucea mormântului au fost scrise doar inițialele numelui său „A.V.“. Cu sau fără voia regimului comunist, acel loc din cimitir a devenit de atunci un loc de pelerinaj pentru creștini de toate confesiunile. Introducerea procedurii în vederea beatificării primului episcop greco-catolic decedat sub teroare a fost un gest firesc, după 1990. Numele său este asociat celorlalți șase episcopi români uniți cu Roma, care au murit în faimă de martiri sub regimul comunist. Beatificarea lor a fost celebrată în cadrul Sfintei Liturghii pontificate de Papa Francisc la Blaj, în 2 iunie 2019.

*

În general, oamenii din tragicul secol XX care s-au pretat la acte de „eroism“ în favoarea unui ideal de libertate și-au păstrat intactă demnitatea. Cei mai mulți dintre ei și-au trăit viața în mod plinar, fiindcă au fost credincioși. Acest lucru înseamnă că, în suferință, omul credincios face, în primul rând, o alegere interioară și conștientă în favoarea încrederii în Dumnezeu. Un astfel de om poate să rămână liber la închisoare sau în ceasurile de caznă. Istoricii regimului comunist au putut constata că oamenii cu credință în Dumnezeu erau conștienți că ceea ce le-a permis să înfrunte ororile Răului a fost încrederea lor în jertfa lui Hristos.

Vasile Aftenie a lăsat totul deoparte pentru o rațiune cu mult mai înaltă decât siguranța personală. Astfel, în locurile unde au domnit frica, ura și disperarea, el și-a menținut speranța, fără să-i fie răpită demnitatea. Mai mult, după timpul Întunericului, dimpreună cu alții, i-a fost sortit să devină un exemplu viu pentru deșteptarea libertății și regăsirea demnității.

MIHAI FRĂȚILĂ

CRONOLOGIA

EPISCOPULUI VASILE AFTENIE

1899, iulie 14

Se naște în satul Lodroman, comuna Valea Largă, azi județul Alba (pe atunci în Imperiul Austro-Ungar), fiu al lui Petru Aftenie și al Agafiei, născută Lita, țărani agricultori. Este al doilea născut din cei cinci copii ai familiei.

1899, iulie 16

Botezul și Mirul în biserica greco-catolică din Lodroman

1907-1909

Școala parohiei din Lodroman

1909-1911

Școala primară de stat din Blaj

1911-1918

Urmează cursurile la Gimnaziul Superior greco-catolic „Sfântul Vasile cel Mare” din Blaj

1917-1918

Mobilizat pe front (Galiția și Italia de nord), în timpul Primului Război Mondial

1918, aprilie 29

Promovează bacalaureatul în timpul unei permisiuni de pe front

*de Episcop nri-a făcut vizita și reușea,
ca bună credințioasă pe la biserică? L. cum
amrosut mai de aproape în calitate de
sului de membru în consiliul de admi-
nistrație în fundatției „Maria Apostol
Păstăruș” unde a fost cooptat, fiind*

1919, noiembrie 19

Trimis la Roma de Mitropolitul Vasile Suci, devine student intern al Colegiului Pontifical Grec „Sfântul Atanasie“

1925, iunie 22

Obține doctoratul în teologie la Colegiul Pontifical Urbanian „De Propaganda Fide“

1925, septembrie 5

Este numit notar al Curiei arhiepiscopale din Blaj

1926, ianuarie 1

Este hirotonit preot la Blaj de Mitropolitul Vasile Suci

1926, vara

Administrator parohial la Gălăuțaș

1926-1929

Predă religia în școlile normale de fete și băieți din Blaj

1926, decembrie 18

Promovat profesor titular al Academiei Teologice din Blaj și prefect de studii în Seminarul teologic

1929, noiembrie 30

Numit asesor la Tribunalul matrimonial de a doua instanță din Blaj

1930, aprilie 16

Decorat de regele Mihai I al României cu Steaua României în grad de cavaler

1932

Numit asesor permanent la Tribunalul matrimonial de a doua instanță din Blaj

1934, iulie 14

Numit paroh și protopop de București

1937, decembrie 21

Ales canonic al capitolului mitropolitan din Blaj

1938, februarie 5

Numit președinte al Uniunii misionare populare

1939, martie 3

Numit președinte al Uniunii misionare a clerului

1939, martie 7

Numit președinte al Tribunalului matrimonial de a doua instanță din Blaj

1939, octombrie 3

Numit rector al Academiei Teologice din Blaj (funcție ce include conducerea seminarului arhiepiscopal)

Tânăr preot

Canonic al Blajului

Episcop la București

1940, aprilie 12

Pius al XII-lea îl numește episcop auxiliar de Alba Iulia și Făgăraș, cu titlul de Ulpiana

1940, iunie 6

Consacrat episcop la Blaj de Mitropolitul Alexandru Nicolescu

1940, iunie 16

Numit vicar general pentru București și Vechiul Regat (Moldova și Țara Românească)

1940, iunie 23

Celebrează la București Sfânta Liturghie de instalare ca vicar general pentru Capitală

1941, iunie 6

Numit Administrator Apostolic al Arhiepiscopiei de Alba Iulia și Făgăraș după decesul Mitropolitului Nicolescu

1941, iulie 19

Cedează responsabilitatea de Administrator Apostolic în favoarea decanului de vârstă al episcopilor, episcopul Frențiu de Oradea

1941, septembrie 6

Reconfirmat vicar general al Bucureștiului și al Vechiului Regat

1942, septembrie-octombrie

Face vizita pastorală în comunitățile parohiale din Țara Românească

1942, noiembrie 30 – decembrie 16

Face vizita pastorală în nordul Moldovei

1943, martie

Reia vizitele pastorale în sudul României

1946, octombrie 22

Începe o vizită de trei săptămâni în parahiile din Ținutul Secuiesc, unde românii greco-catolici au suferit mult sub regimul horthyst

*de episcopul n-ia fost dat în vena,
ca sunt cunoscuti pe la Iași, B. sau
cunoscuti mai de aproape în capitală
subie de membru în comisiile de adu-
nistrare în fundatiile, Alina Apostol*